

OKO NAS SU SILNIJI I JAČI
IZGINILI U VIEKOVA TMINI,
A NAS EVO DO DANAŠNJEG DANA
U TOJ MILOJ NAŠOJ OTAČBINI!

Jovan Hranilović.

FERDO pl. KLEINMAYR:

Nove pravljice o kralju Matjažu.

2. MATJAŽEVA HČI BARBIKA.

Takrat je slavni ogrski kralj in nemški cesar Žiga zbiral veliko križarsko vojsko proti Turkom. Razpošlje torej svoje klicarje na vse strani sveta in prosi vse junake, naj mu pridejo na pomoč.

Prišli so klicarji do nemških vitezov in povedali so, kakor jim je bilo naročeno. Molče so poslušali vitezi klicarje in molče so si opasali široke meče in šli k vojski.

In prišli so klicarji do čeških junakov. In nemo so jih poslušali Čehi ter nemo zagrabili za strahovite buzdovane in šli k vojski.

In prišli so klicarji do hrabrih Burgundcev. Burgundci so jih poslušali in prijeli so za svoja dolga kopja in šli k vojski.

In prišli so klicarji do kralja Matjaža. In ko jih je Matjaž čul, si je pogladil dolgo brado in rekel je: »Bogme, udarimo se!« In takoj je ukazal, da so sklicali njegove slovenske junake.

Ko to čuje Barbika, Matjaževa hči, poprosi svojega očeta: »Oče, naj grem s teboj!«

»Ej,« odvrne kralj Matjaž, »naša pot ne drži h gostovanju in veseli zabavi. Na krvavi ples pojdemo. In to ni zate. Le doma ostani, deklica, in predi, da bo platna dovolj za naše rame, ko se vrnemo.«

Barbika ne odgovori nič, poljubi očeta in gre v svoje sobe.

Dan nato se je mogočna vojska že valila proti daljni bolgarski deželi, kjer je stal sovražnik. Pred vojsko je jahal v zlati opravi mladi cesar Žiga na lepem belcu. Zlato kronico je nosil na čeladi in tenak meč ob pasu. Poleg njega pa je jezdil ognjevitnega vranca kralj Matjaž. Ves je bil odet v jeklo, in silovita sablja mu je mahala ob strani. Na čeladi pa je nosil že-

lezo krono. Za njima so jahali prvi vitezi iz vseh dežel in šestdesettisoč konjenikov, ki so peli:

»Lepa je krona ogrska,
pa še lepša je Matijeva,
Matijeva, Matjaževa.«

Tako so prišli preko široke reke Dunava noter v deželo Bolgarsko, kjer jih je pričakoval sam sultan turški z veliko vojsko.

Tedaj se križarska vojska ustavi, in cesar Žiga reče svojim vitezom: »Kdo mi pojde v sovražni tabor in mi prešteje, koliko ima turški sultan junakov?«

To je bila pač koočljiva stvar. Vitezi se spogledajo, a nihče se ne upa sam med sovražnika. Le mlad vitez, gladkega belega obraza, z zeleno perjanico na čeladi se ponudi.

Pa reče Matjaž: »Ne, ti ne pojdeš, brate! Škoda bi bilo tvoje mlade krvi. Rajši pojdem jaz sam. Ali tako vam rečem: V znamenje in potrdilo, da sem bil res tam, vam prinesem tri lase iz sultanove brade!«

Pokliče kralj Matjaž tri krojače in ukaže jim, naj mu sešijejo turško obleko. Ko mu to naredo, ukaže svojemu brivcu, naj mu obrije glavo po turški šegi. Nato zasede svojega vranca in se spusti v diru naravnost v turški tabor.

V turškem taboru so bili vojaki vsi veseli; pili so in peli krog dolgih miz, plesali in igrali krog velikih bobnov. Ko zagledajo Matjaža, ga veselo pozdravijo, ker so mislili, da je eden izmed njih. Povabijo ga k dolgi mizi. Matjaž razjaha in stopi do mize.

»Alo, brate, boš dal za pijačo!« ga vabijo.

»Dal bom, seveda!« odvrne Matjaž in seže v široke turške hlače. Privleče iz žepa svetel rumen zlat, pa ga zatoči po mizi. Trikrat zapleše zlatnik po mizi naokolo, v tretje se ustavi pred turškim poveljnikom. Poveljnik prime zlatnik v roko, ga obrača med prsti in reče: »Oho, brate! Kaj pa je to? Zlatnik nosi Matjažev grb in napis.«

»Seveda ga nosi,« odvrne kralj Matjaž in se zagrohoče: »Včera j sva z Matjažem igrala na zlatnike. Pa sva se skregala, pa sem mu odrobil glavo ter mu pobral zlatnike. Le pogledjte, če ni res!« In zopet seže v žep in vrže pest zlatnikov na mizo.

Turki se začudijo in jamejo deliti med seboj zlatnike. Matjaž pa pogleda medtem naokrog in prešteje šotore turške vojske.

»Prav si storil, brate!« vzklíknejo slednjič Turki, veseli, da imajo takega junaka med seboj. A nato ga privedejo k samemu turškemu sultanu, ki mu povedo vso dogodbo.

Turški sultan je sedel pred svojim zelenim šotorom iz same svile na baržunastih blazinah. Kadil je iz dolge pipe ter pil črno kavo. Krog njega so stali najslavnejši njegovi junaki, age in paše. Pozorno posluša sultan, kar so mu pripovedovali o novem junaku, in slednjič se obrne do tega: »Ali je vse to res, kar mi pripovedujejo o tebi?«

»Pri bradi prerokovi ti povem, da je tako!« odvrne kralj Matjaž, »kralja Matjaža ni več v krščanski vojski, kakor in odkar sem jaz tukaj.«

»Vidim, da si junak po postavi in moči. Če si pa tudi toli prebrisan, te hočem postaviti za svojega poglavarja!« reče Matjaž.

»Ej, to ti hitro dokažem!« odvrne kralj Matjaž: »Tri uganke ti zastavim, svetli gospod. Če uganeš le eno, naj pade moja glava. Za vsako pa, ki je ne uganeš, mi daruješ en las iz svoje čestitljive brade!«

»Že velja!« reče sultan: »Ugibljimo!«

In zastavi kralj Matjaž prvo uganko:

»Mati ob pallici stoji,
sin pa po svetu nori
in ubija ljudi.

Kaj je to, presvetli sultan?«

Sultan ugiblje in ugiblje, pa ne ugane. Slednjič reče kralj Matjaž: »To je vinska trta in vino.«

Pristopil je dvorski brivec, rahlo izpulil sultanu las iz brade, ga zavel v zeleno svileneno ruto in jo izročil Matjažu.

Matjaž zastavi drugo uganko:

»Svetli sultan, zdaj ugani, koliko vojnikov šteje danes tvoja vojska?«

»Ej, ta pa mi težka,« se zagrohoče veselo sultan; »tega da me bi vedel! Ha, ha! Ravno stotisoč jih je. Izgubil si! Pokličite rablja!«

»Stoj, sultan!« reče kralj Matjaž. »Izgubil nisem jaz, izgubil si ti, ker stotisoč vojnikov si štel, a name, ki sem jedva zdaj prispel, si pozabil. Glej, sultan, tako nas je stotisoč in en vojni!«

»Res je!« pritrди sultan. Brivec pristopi, izpuli iz sultanove brade drugi las, ga zavije v zeleno svilo in izroči kralju Matjažu.

In zastavi kralj Matjaž tretjo uganko:

»Presvetli sultan, ti, ki vse znaš in veš, povej, kdo sem jaz!«

»Če nisi največji širokoustnež, potem si največji prekanjenec v moji vojski.«

»Izgubil si, sultan!« zakliče Matjaž, iztegne roko in izpuli sultanu tretji las iz brade, rekoč: »Vedi, sultan, da sem jaz sam — kralj Matjaž!«

Izrekši, plane na svojega vranca in mu udari ostrogi pod rebra, da iskra žival kakor blisk švigne izpred šotora.

Osupli, okameneli od čudenja stoje sultan in njegovi junaki nekaj hipov nemi, a nato zakriči sultan: »Držite ga, ulovite ga, ubijte ga!«

Zadržveli so za kraljem Matjažem, ali preurnega konja je jahal, da bi ga dohajali. Kdor pa se mu je postavil nasproti, temu je Matjaž presekao glavo s svojo težko sabljo.

Tako je prišel kralj Matjaž srečno h križarski vojski, prinesel s seboj tri lase iz sultanove brade in novico, da je Turkov stotisoč — mnogo več negoli krščanskih vojakov.

Drugega dne so se udarili.

* * *

Lepo si, belo mesto Nikopolje ob silni reki Dunavu, ki vali svoje motne valove daleč, daleč tja proti vzhodu. A danes si se pordečilo, ti belo mesto! Kri je junaške križarske vojske, ki jo je pod tvojim obzidjem razbila turška sila.

Ves dan je pelo jeklo ob jeklu, ves dan so padali junaki. Zaman! Ko se je dan nagibal proti večeru, je bila krvava bitka izgubljena za krščansko vojsko. Kdor je le še mogel, je hitel v divjem begu proti Dunavu, da se reši na ladje, ki so tam čakale. Zadnji med njimi — nesrečni cesar Žiga. Divji krik so zagnali Turki, ko so spoznali cesarja in pritilsnili so nanj od vseh strani, da bi ga ujeli ali ubili, preden doseže rešilne ladje.

Pa četudi so vsi vojniki zapustili cesarja, dva ga vendarle nista. Na cesarjevi desni je jahal kralj Matjaž ter s svojo silno sabljo podiral cele vrste razkačenih sovražnikov. Na cesarjevi levi pa je jezdil oni mladi vitez z zeleno perjanico na čeladi ter s svojim mečem ročno odbijal vse udarce, namenjene cesarju Žigi. Že so prišli blizu Dunava, kar pridrvita z desne in leve dva silovita Turka proti trojici. Eden plane na Matjaža; bil je črn in ves kosmat. Drugi se zažene proti vitezu z zeleno perjanico; bil je enook, gol in grd. Kralj Matjaž slednjič dvigne sabljo, in kosmatinec se zavalj ubit s konja. Enooki grdun pa trešči ob viteza z zeleno perjanico in bil bi ga podrl. Toda vitez ga tako milo pogleda s svojim lepim očesom, da grdunu upade srce in da se tuleč vrne.

Hip kasneje je cesar s svojima spremljevalcema stal že rešen na ladji, ki ga je popeljala v Črno morje. Turški sultan pa je ukazal oborožiti najhitrejšje ladje, da bi ujele cesarja Žigo. Ali cesarjeva ladja je bila tako urna, da je turške ladje niso mogle dohiteti, le ena velika ladja jo je dohajala.

To so krščanski vojniki s skrbjo opazili, posebno ker je bilo na turški ladji desetkrat več vojščakov. In kralj Matjaž je že potegnil svojo silovito sabljo in dejal: »Vse je zaman! Takrat nas dohite, in nič nas ne reši nego naše sablje.«

»Kako se neki udarimo?« pripomni s skrbjo cesar Žiga. »Njih je desetkrat več, in naši so še trudni boja in skoro vsak drugi je ranjen. Tu nam preti pogin ali pa robstvo!«

»Robstva pa ne!« odvrne kralj Matjaž; »rajši umrem v poštenem boju.«

Medtem se je turška ladja že toli približala, da so Turki pričeli streljati s puščicami na križarje. Sila je bila največja. Tedaj stopi zali vitez z zeleno perjanico na zadnji del cesarjeve ladje tik h krmilu. Seže pod svoj oklep in privleče iz nedrij dolg, tenkotkan pajčelan ter ga razgrne proti turški ladji. In glej, isti hip se naredi med cesarjevo in turško ladjo tako gosta megla, da turška ladja izgreši pravo smer in pot, in se cesar s svojo ladjo srečno pripelje v Carigrad, kjer je takrat vladal krščanski vladar.

V Carigradu so se križarji okrepčali, potem so nadaljevali pot po Crškem morju. Nekaj dni so imeli prav prijetno vožnjo. Tretji dan pa jih

obkolijo od vseh strani ladje grških morskih razbojnikov. Kralj Matjaž se je hotel boriti, a cesar Žiga mu ukaže, naj odneha, češ, itak je vse zaman in poginemo vsi. Tako so jih razbojniki ujeli, a pustili so jih na njihovi ladji, le da so ladje z močno vrvjo privezali ob svojo ter jo tako vlekli proti svojemu pristanišču.

Križarji so jadikovali, da nikoli več ne vidijo svoje ljubljene domovine, zali vitez z zeleno perjanico pa jih tolaži: »Potrpite, da nastopi noč, in rešimo se!«

In ukaže jim, naj poiščejo na ladji vse predivo ali kar je predivu podobnega, in naj zneso na krovu ladje na kup. Čudili so se temu poveljju vojniki, a viteza so le slušali.

Noč se naredi, temna, temna noč. Tako temno je bilo, da z razbojniške ladje niso niti videli cesarjeve ladje, ki so jo privezано na vrv vlekli za seboj. Da bi pa te vrvi ujeli križarji ne presekali in tako ne zaostali na morju, je na razbojniški ladji stal ves čas čuvaj, ki je držal za vrv, da se je prepričal, je li vrv tudi vedno napeta. In to je ostala tudi vso noč. Ko pa zasine jutro, vrv nenadoma odjenja in pade v morje. Čuvaj si čudom menca oči in gleda po širni morski gladini, a uplenjene križarske ladje ni bilo nikjer videti, kakor tudi so razbojniki preklinjali.

Kako se je pa to zgodilo?

Ko se je naredila noč, je sedel zali vitez z zeleno perjanico h kupu prediva in pričel je presti ob koncu vrvi, ki je bila z njo ladja privezana. In predel je in predel, da je postajala vrv daljša in daljša. In kakor se je vrv daljšala, tako so jo polagoma spuščali. Tako je prišlo, da je cesarjeva ladja bolj in bolj zaostajala, vrv pa je ostala vedno napeta. Ko je zasnil dan, pa je bila ladja že iz vidika razbojnikov. Tedaj so križarji presekali dolgo vrv, da je padla v morje, in so krenili proti severu v Jadransko morje, kjer so čez nekaj dni zavozili v varno pristanišče Dalmatinske obali.

Rešeni so bili cesar Žiga in kralj Matjaž in vsi vitezi in vojniki z njima. In zdaj so se napotili domov.

Prišel je kralj Matjaž s cesarjem v svoj pomosni grad. In tedaj razjaha s konja, se zopet veselo nasmehne in si pogladi svojo dolgo brado in zakliče s tako gromkim glasom, da so se grajske šipe stresle: »Barbika, Barbika! Kje pa si? Glej, tvoj oče se je povrnil!«

Ali kakor je zaklical, nobeno okno se ni odprlo, da bi se v njem pokazala Matjaževa hči Barbika. Pač pa poklekne pred Matjaža zali vitez z zeleno perjanico in si sname čelado z glave, da se mu vsujejo dolgi, rumeni lasje preko ram do tal, in reče: »Oprostite, oče, a Barbika sem jaz, ki sem vas spremljala, od vsakogar nepoznana, vso pot v vojni in po morju!«

Vsi so se začudili, najbolj pa cesar Žiga. Kralj Matjaž ni vedel, ali bi se jezil, da ga hčerka ni slušala, ali pa se veselil, da ima tako junaško hčer.

Cesar Žiga pa prime Barbiko za roko in jo dvigne s tal, rekoč: »Ti si junaška deklica! Trikrat si mi rešila življenje v tej nesrečni vojni, zato pa te prosim, da postaneš moja žena.«

In tako se je tudi zgodilo. Barbika, Matjaževa hči, ki je kakor vitez z zeleno perjanico spremila očeta, je postala cesarica.

Domotožje.

Umeš li burni val srca,
bolestno hrepenenje,
o, svet brezsrčni, poln prevar,
ki moje zreš življenje?

A kaj li tebi hoče to,
če duša hrepenече
mi sili v domovinski svet —
v kraj davne, prešle sreče . . .

Minka Severjeva.

Rado Svetè,
učitelj v Ljubljani,
padel kot nadporočnik
na Soški fronti.

(Primeri „Zadnji Ave!“ na
38. strani letošnje 1. „Zvončkov“ številke!)

